

הלכות זכיה ומתנה פרק ג

א. הנותן מתנה לחברו אין המקבל זוכה בה, אלא באחד מן הדרכים שהקונה זוכה בהן במקחו: אם מטלטלין רוצה לתן לו עד שיגביה, או ימשך דבר שאין דרכו להגביה, או יקנה באחד משאר הדברים שהמטלטלין נקנין בהן.

ב. ואם קרקע או עבדים נתן לו עד שיחזיק בדרך שמחזיק הלוקח, או עד שיגיע שטר מתנה לידו. אבל בדברים לא זכה המקבל, אלא כל אחד מהן עדין יכול לחזור בו.

ג. מחל לחברו חוב שהיה לו עליו, או נתן לו הפקדון שהיה מפקד אצלו הרי זו מתנה הנקנית בדברים בלבד, ואינו צריך דבר אחר כמו שבארנו.

ד. וכן האומר לחברו מנה שיש לי בידך, תנהו לזה קנה, ואין אחד מהן יכול לחזור בו: בין שנתן המנה לזה בחוב שהיה לו אצלו, בין שנתנו לו מתנה, בין שהיה המנה חוב אצלו, בין שהיה פקדון בידו, כמו שבארנו.

ה. בדרך שאין צריכים עדים לענין מקח וממכר אלא לגלות הדבר בלבד, אם היתה שם טענה וכפירה כן במתנות ובמחילות, אין צריכין עדים אלא מפני המשקרים.

ו. כשם שהמוכר צריך לסים הממכר כמו שבארנו, כן הנותן. פיצד: הכותב לחברו קרקע מנכסי נתונה לך, או שכתב לו כל נכסי קנויין לך חוץ ממקצתן הואיל ולא סים הדבר שנתן לו, ואינו ידוע לא קנה כלום; ואינו יכול לומר לו תן לי פחות שבנכסיה, עד שיסיים לו המקום שנתן לו. אבל אם אמר לו חלק כן וכך בשדה פלונית הואיל וסים השדה, אף על פי שלא סים החלק, נוטל אותו חלק, מן הפחות שבאותה השדה.

ז. כל הנותן מתנה על תנאי, בין שהתנה הנותן בין שהתנה המקבל, והחזיק המקבל וזכה בה אם נתקיים התנאי, נתקימה המתנה; ואם לא נתקיים התנאי, בטלה המתנה ויחזיר פרות שאכל: והוא, שיהיה התנאי כראוי.

ח. כבר בארנו שכל התנאין שיש במתנות או במקח וממכר: צריך שיהיה תנאי כפול, והין קודם ללאו, ותנאי קודם למעשה, ויהיה תנאי שאפשר לקימו; ואם חסר אחד מכל אלו התנאי בטל, וכאלו אין שם תנאי. וכל האומר על מנת הרי זה כאומר מעכשו, ואינו צריך לכפל התנאי.

ט. כזה הורו מקצת הגאונים, ולזה דעתי נוטה. ורבותי הורו שאין צריך לכפל את התנאי ולהקדים הין ללאו, אלא בקדושין וגטין בלבד; ואין לדבר זה ראיה.

י. הנותן מתנה על מנת להחזיר, הרי זו מתנה: בין שהתנה להחזירה מיד, בין שהתנה להחזירה בזמן קצוב, או כל ימי חייו שלאחד מהם, או כל ימי חייו שלפלוני הרי זו מתנה, בין במטלטלין בין בקרקע; ואוכל פרות כל זמן המתנה.

יא. האומר לחברו שור זה נתון לך במתנה על מנת שתחזירהו, הקדישו והחזירו הרי זה מקדש ומחזר. אמר לו על מנת שתחזירהו לי אינו קדוש, שלא התנה עליו אלא שיחזיר לו דבר הראוי לו. וכן כל פיוצא בזה.

יב. אֶסּוּר לְיִשְׂרָאֵל לִתֵּן מִתְּנַת חֲנָם לְגוֹי, אֲבָל נוֹתֵן הוּא לְגֵר תּוֹשֵׁב: שֶׁנֶּאֱמַר "לְגֵר אֲשֶׁר-בְּשַׁעְרֶיךָ תִּתְּנָה וְאָכְלָה, אוֹ מִכֹּר לְנִכְרִי" (דברים יד, כא) בְּמִכִּירָה, וְלֹא בְּנִתּוּן. אֲבָל לְגֵר תּוֹשֵׁב בֵּין בְּמִכִּירָה בֵּין בְּנִתּוּן, מִפְּנֵי שֶׁאֵתָּה מְצֹוֶה לְהַחְיֹותוֹ: שֶׁנֶּאֱמַר "גֵּר וְתוֹשֵׁב וְחַי עִמָּךְ" (ויקרא כה, לה), כָּלֹמֵר לֹא יִהְיֶה זֶה הָעַנִּי פְּחוּת מִגֵּר תּוֹשֵׁב שֶׁהוּא חַי עִמָּךְ.

יג. הַנוֹתֵן מִתְּנָה לְעֶבֶד, אוֹ לְאִשָּׁה קָנָה הַבֶּעַל וְהָאֲדוֹן: אֵלֹא שֶׁהָאֲדוֹן קוֹנֶה הַגּוֹף, וְהַבֶּעַל קוֹנֶה אוֹתָהּ לְפָרוֹת. נָתַן מִתְּנָה לְאִשָּׁה עַל מְנַת שְׂאִין לְבַעֲלָהּ בָּהּ רְשׁוּת, וְלְעֶבֶד עַל מְנַת שְׂאִין לְרַבּוֹ בָּהּ רְשׁוּת קָנָה הָאֲדוֹן, וְקָנָה הַבֶּעַל.

יד. אֲבָל הַנוֹתֵן מִתְּנָה לְאִשָּׁה אוֹ לְעֶבֶד, וְהִתְּנָה הַנוֹתֵן בְּגוֹפָהּ שֶׁלִּמִּתְּנָה שֶׁתִּהְיֶה לְכֹף וּלְכֹף לֹא קָנָה הָאֲדוֹן וְלֹא קָנָה הַבֶּעַל.

טו. כִּי־צִד: הַנוֹתֵן מִתְּנָה לְאִשָּׁה וְאָמַר לָהּ הִרִי הַמַּעֲוֹת הָאֵלֹו נְתוּנִים לָךְ בְּמִתְּנָה עַל מְנַת שְׁתַּאכְלִי בָּהֶן וְתִשְׁתִּי בָּהֶן, אוֹ עַל מְנַת שְׁתִּלְבְּשִׁי בָּהֶן אוֹ עַל מְנַת שְׁתַּעֲשִׂי בָּהֶן מֵה שְׁתַּרְצִי בְּלֹא רְשׁוּת בְּעִלְיָךְ לֹא קָנָה הַבֶּעַל. וְכֵן אִם אָמַר לְעֶבֶד עַל מְנַת שְׁתַּאכְל בָּהֶן וְתִשְׁתֶּה בָּהֶן, עַל מְנַת שְׁתַּצֵּא בָּהֶם לְחֵרוֹת לֹא קָנָה הָאֲדוֹן. וְכֵן כָּל כִּי־צִא בְּזֶה.

טז. הַנוֹתֵן כָּל נִכְסָיו לְעֶבְדּוֹ מִתְּנָה קָנָה עַצְמוֹ, וְיָצָא בֶּן חוֹרִין, וְקָנָה שְׂאֵר הַנִּכְסִים. וְאִם שִׁיר כָּל שֶׁהוּא, אִפְּלוּ מִטְּלָלִין לֹא קָנָה כָּלֹם: שְׂאִין זֶה גֹּט חֲרוֹת גָּמוּר, שֶׁהִרִי שִׁיר בּוֹ בָּגֶט; וּמִתּוֹךְ שֶׁלֹא נִשְׁתַּחֲרַר, לֹא קָנָה כָּלֹם.